

Актуальні питання співробітництва з Європейським Союзом

Студентська наукова робота
**«Забезпечення якості вітчизняного меду як одна із умов успішної
інтеграції Україна-ЄС»**

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФУНКЦІОНУВАННЯ РИНКУ МЕДУ В УКРАЇНІ.....	4
1.1. Передумови розвитку бджільництва та ринку меду	4
1.2. Інституційне забезпечення регулювання функціонування ринку меду ...	7
1.3. Проблема якості і безпечності меду	13
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СТАНУ РИНКУ МЕДУ В УКРАЇНІ ТА СВІТІ	15
2.1. Стан та перспективи розвитку виробництва меду в Україні.....	15
2.2. Стан світового ринку меду та ринку меду ЄС	20
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ ПРИСКОРЕННЯ ІНТЕГРАЦІЇ РИНКУ МЕДУ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО	24
3.1. Забезпечення умов для зниження рівня вмісту антибіотиків та пестицидів як фактор виробництва якісного меду	24
3.2. Необхідність введення єдиних вимог до якості меду в Україні	25
3.3. Впровадження системи контролю щодо виконання вимог до якості меду	28
ВИСНОВКИ.....	30
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	31

ВСТУП

Нині сільське господарство залишається єдиною галуззю економіки України, яка має позитивне сальдо зовнішньої торгівлі. Незважаючи на внутрішньо економічні проблеми країни, зумовлені анексією Автономної Республіки Крим та воєнними діями на Сході, це єдина галузь, яка в період кризи збільшила своє виробництво. В сучасних умовах аграрний сектор набуває нового значення для експортоорієнтованого вектора розвитку України через різке падіння промислового виробництва.

Глобалізація агропродовольчих ринків загострює конкуренцію, спонукаючи суб'єктів господарювання максимально адаптуватись до умов зовнішнього середовища та утримувати конкурентні позиції на внутрішніх і зовнішніх ринках. Країни та її суб'єкти господарювання виграють, якщо спроможні запропонувати світовому ринку якісний, конкурентоспроможний товар. Особлива увага має бути приділена експортоорієнтованим галузям. Важливою потенційною статтею експортного потенціалу вітчизняного аграрного сектора є продукція галузі бджільництва, оскільки Україна входить до провідних світових виробників меду за обсягом валового виробництва і рівнем споживання цього продукту.

Галузь бджільництва спроможна у певній мірі формувати продовольчу безпеку країни, сприяти ефективному розвитку суміжних галузей сільського господарства та збереженню національних агроєкосистем, підтримувати розвиток сільських територій за допомогою самозайнятості сільського населення та системи вертикальної і горизонтальної координації, забезпечувати надходження до державного і місцевих бюджетів за рахунок розвитку агробізнесу, сплати відповідних податків та легалізації ринкових операцій суб'єктів господарювання, галузь володіє експортоутворюючим потенціалом.

У зв'язку з цим набуває особливої актуальності розгляд умов успішної інтеграції України до ЄС через входження ринку продукції бджільництва, зокрема меду, до світового ринку та ринку ЄС.

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФУНКЦІОНУВАННЯ РИНКУ МЕДУ В УКРАЇНІ

1.1. Передумови розвитку бджільництва та ринку меду

Однією з найважливіших галузей сільського господарства є бджільництво. Бджільництво - галузь сільськогосподарського виробництва, основою функціонування якої є розведення, утримання та використання бджіл для запилення ентомофільних рослин сільськогосподарського призначення і підвищення їх урожайності, виробництво харчових продуктів і сировини для промисловості [1].

Отже, основною функцією бджільництва є розведення бджіл, які в свою чергу надають різноманітні види сільськогосподарської продукції, а саме: мед, віск, забрус, маточне молочко, мерва, отруту бджолину, підмор, пергу, пилок квітковий, прополіс та трутневий гомогенат. Продукція бджільництва широко використовується у понад 40 галузях промисловості, а також у медицині, та фармакології [1,2,3].

Безумовно, головною продукцією бджільництва є мед. Мед - це продукт переробки медоносними бджолами нектару або паді, що представляє собою солодку ароматичну рідину або закристалізовану масу.

«Український ринок меду є одним з найбільш перспективних і розвивається на сьогодні найшвидше з усіх агропромислових галузей країни», - говорить В. Кукса у своїй праці [4].

Для сталого розвитку бджільництва в Україні необхідно проаналізувати фактори, які здатні негативно впливати на показники якості та безпечності бджолиного меду, а вітчизняну нормативно-правову базу щодо всіх етапів виробництва та реалізації даного продукту гармонізувати з європейською [6, 7].

Деякі науковці стверджують, що дві глобальні проблеми екології впливають безпосередньо на бджільництво та якість бджолопродуктів: потепління клімату та зміна умов існування бджіл внаслідок антропогенного впливу [5] (Рис. 1).

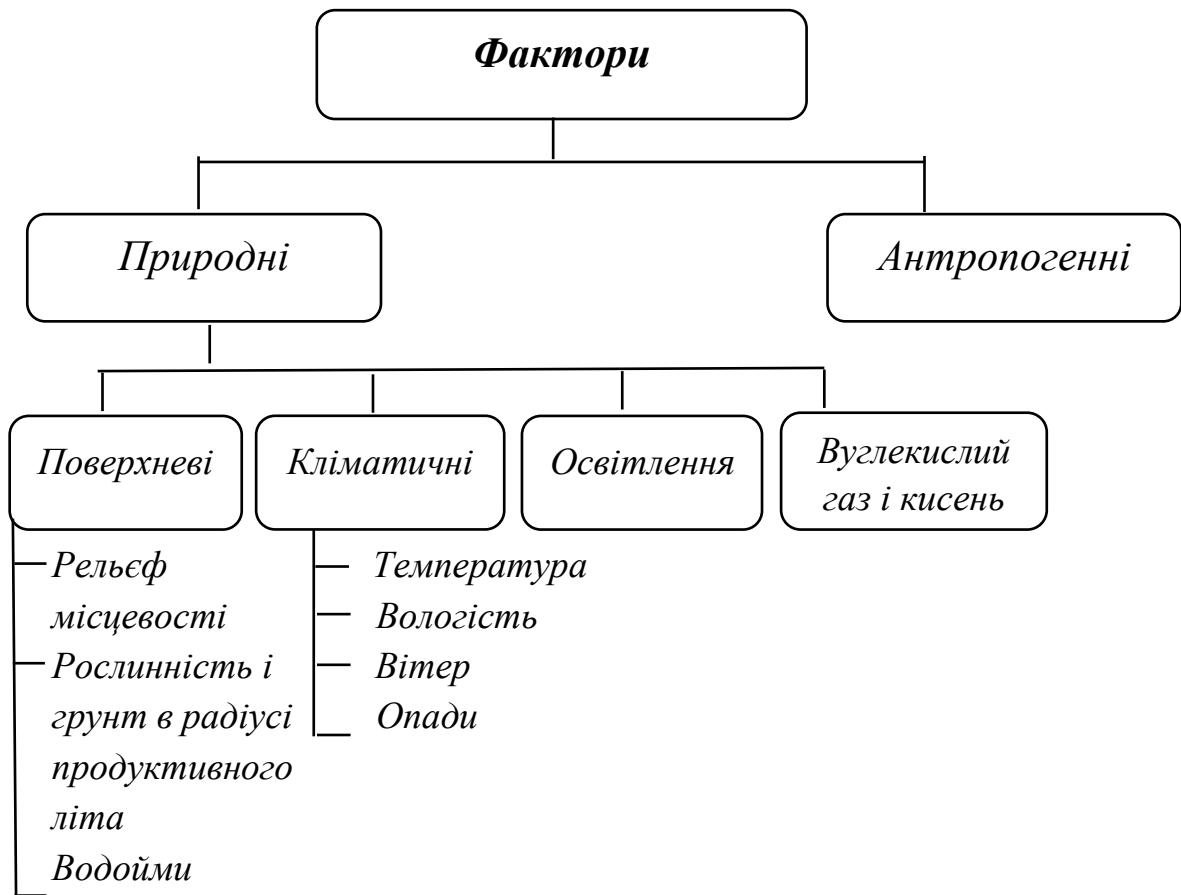

Рис. 1. Фактори, що впливають на показники життєдіяльності бджіл

Провідну роль на життєдіяльність бджіл, виробництво та якість меду відіграють антропогенні чинники, які можуть бути як позитивними, так і негативними. Серед позитивних факторів, можна відзначити збільшення рослинності для поліпшення кормової бази та підвищення продуктивності медоносних бджіл. Деревної рослинності мало, і вона в основному посаджена людиною: лісозахисні смуги, протиерозійні посадки, сади й парки. У степових районах є достатня кількість землі, придатної до посадки культурних медоносів. Тому тут зустрічаються більші масиви по кілька сотень гектарів еспарцету, соняшника й інших культур. Також на більших площах висівають баштанні культури, лікарські рослини[8].

З першого фактору впливає наступний: раціональна організація пересування пасік на кращі місця медозбору. На даний час існує Інструкція щодо попередження та ліквідації хвороб і отруєння бджіл, згідно з якою, пасіки розміщують у благополучній щодо заразних хвороб бджіл місцевості, у сухих,

освітлених сонцем, захищених від вітрів місцях. Територію стаціонарної пасіки огороджують, обсаджують плодовими деревами і кущами[9].

Важливим є виконання ветеринарно-санітарних та зоогігієнічних заходів для забезпечення здоров'я бджіл та якості бджолопродуктів. Знання основ гігієни й санітарії та виконання їх вимог має важливе господарське й економічне значення. Виконання правил виробничої гігієни й санітарії на пасіках складається з виконання вимог ветеринарно-санітарних правил змісту бджіл, затверджених Головним керуванням ветеринарії [9]. До позитивних антропогенних чинників також належать підвищення продуктивності бджолосімей на основі утримання сильних і здорових бджолиних сімей, систематичної селекційно-племінної роботи та забезпечення бджіл на зиму достатньою кількістю кормів [8].

Важливим питанням, яке турбує виробників меду, є регулювання вмісту антибіотиків у продукті. На даний час все більше недобросовісних товаровиробників використовують антибіотики не лише для лікування бджіл, а й для щоденної профілактики та підвищення продуктивності медоносних бджолосімей. Оскільки кліматичні умови не дозволяють цілий рік перебувати бджолам у відкритому просторі. Холодний період року досить важкий і тому в нас багато бджолярів використовують антибіотики для того, щоб підтримувати бджолині сім'ї у належному стані та забезпечити їхнє виживання.

«Бджоли, як і всі домашні тварини, хворіють, - пояснює президент Інституту незалежних споживчих експертиз «Тест» Валентин Безрукий. - Різні віруси, бактерії, цвілеві гриби, а також паразити (кліщі, воші, мухи) завдають серйозної шкоди бджільництву. Бджоли хворіють, а для їх лікування нерідко використовують антибіотики. Звичайно, рятувати бджіл потрібно, але тільки так, щоб в кінцевому продукті антибіотиків не було, інакше шкоди від меду більше, ніж користі».

В Україні дозволено у бджільництві використання антибіотиків, що використовують як біостимулятори, здатні підвищувати продуктивність

бджолородин, як профілактичні та лікувальні засоби проти інфекційних захворювань бджіл [10]. Обробка полів біля пасік пестицидами також є вагомим негативним антропогенним чинником. Проблемою є відсутність жорсткого контролю з боку бджолярів за тим, чи обробляли пестицидами чи гербіцидами поля і культури, з яких проводиться збір сировини бджолами. Неконтрольоване застосування пестицидів, особливо на медоносних культурах, призводить до масової загибелі бджіл. Для українських аграріїв залишається актуальним питання: як захистити культурні рослини від шкідників та при цьому не зашкодити бджолам?

1.2. Інституційне забезпечення регулювання функціонування ринку меду

Сучасні уявлення про необхідність державного втручання в економічні процеси будуються на сукупності думок різних вчених і авторів. На думку І.Михасюк, «державне регулювання – це комплекс заходів держави, спрямованих на скерування суб'єктів економічної діяльності в напрямі, необхідному для досягнення поставлених органами державної влади й управління цілей» [11].

В. Г. Федоренко зазнає, що: «Державне регулювання економіки в умовах ринкового господарства – система, що призначена для практичного здійснення державного управління та досягнення поставлених цілей, яка має визначену структуру, методи, важелі, інструменти впливу на об'єкт управління з відповідним правовим, нормативним та інформаційним забезпеченням» [12].

Автор навчального посібника «Основи державної національної політики» Л.Ходов наголошує: «державне регулювання економіки в умовах ринкового господарства є системою типових заходів законодавчого, виконавчого і контролюючого характеру, здійснюваних правомочними державними установами і громадськими організаціями з метою стабілізації і пристосування існуючої соціально-економічної системи до умов, що змінюються» [13].

Отже, можна зробити висновок, що державне регулювання – це система прямого втручання держави у будь-які суспільні відносини з метою їх вдосконалення та контролю. Ми вважаємо, що для розвитку сталої, ефективної та конкурентоспроможної соціально-орієнтованої економіки в Україні потрібний ефективний і дієвий механізм державного регулювання, спрямований на реалізацію основної мети, яка полягає у виконанні соціально-економічних функцій держави і забезпеченні сталого економічного зростання.

Основним профільним актом, що діє на ринку меду, є Закон України «Про бджільництво». Слід зазначити, що закон не охоплює всіх деталей регулювання, необхідних для повноцінного функціонування ринку, оскільки має низку вагомих недоліків. Законодавство України про бджільництво базується на Конституції України та складається з названого Закону, а також законів України «Про захист рослин», «Про ветеринарну медицину», «Про племінну справу у тваринництві», «Про тваринний світ», «Про рослинний світ», «Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів» та інших нормативно-правових актів [1].

При дослідженні правового регулювання бджільництва доцільно звернути увагу на нормативно-правові акти, які стосуються вирощування сільськогосподарських рослин, оскільки існування бджіл без них неможливе. Так, безсистемний обробіток сільськогосподарських культур хімікатами загрожує загибеллю бджолосімей і відповідно недостатнім запиленням рослин. Тому, захист рослин має здійснюватись з урахуванням безпечності цієї діяльності для бджіл. Зокрема, ст. 4 Закону України від 14 жовтня 1998 р. «Про захист рослин» однією з вимог до захисту рослин є збереження корисної флори і фауни, до якої беззаперечно відносяться бджоли [14].

В останні десятиліття у світі спостерігається «синдром руйнування бджолиних колоній (сімей)». І Україна стала ще одним місцем на карті, де він прогресує.

Синдром руйнування колоній (бджолиних сімей) - явище, що характеризується одноразовим і безповоротним покиданням вулика родиною медоносних бджіл [36]. Науковці та практики сходяться на тому, що у цьому винними можуть бути високотоксичні пестициди. Тому слід проаналізувати вимоги Закону України від 2 березня 1995 р. «Про пестициди і агрохімікати». Про захист бджіл під час застосування пестицидів та агрохімікатів у Законі не зазначається, тому пестициди або безпосередньо отруюють льотних бджіл, що приносять пилок до вуликів і заражають молодих комах, або ж ослаблюють їх. І те, і друге закінчується загибеллю комах. Це є великою проблемою та перешкодою до розвитку бджільництва в Україні [20].

В Україні існує державний реєстр дозволених пестицидів, проте сама його наявність ще не означає, що питання справді врегульоване [35].

Директор з розвитку бджільництва ТОВ Beehive Олексій Лосєв зазначає, що сьогодні фермерів здебільшого не контролюють стосовно використаних ними засобів захисту рослин, тому вони керуються дешевизною препарату, а не тим, які саме засоби захисту рослин є офіційно зареєстровані та якісні.

Таблиця 1

Нормативне регулювання ринку меду в Україні

№ п/п	Назва та реквізити регулюючого акту	Що регулює
1	Закон України «Про бджільництво» від 22.02.2000 № 1492-III [1]	Відносини щодо розведення, використання та охорони бджіл, виробництва, заготівлі та переробки продуктів бджільництва, ефективного використання бджіл для запилення ентомофільних рослин сільськогосподарського призначення, інших видів запилювальної флори, створення умов для підвищення продуктивності бджіл і сільськогосподарських культур, забезпечення гарантій дотримання прав та захисту інтересів фізичних і юридичних осіб, які займаються бджільництвом.

2	Закон України «Про захист рослин» від 14.10.1998 № 180-XIV [14]	Правовідносини, пов'язані із захистом рослин сільськогосподарського та іншого призначення, багаторічних і лісових насаджень, дерев, чагарників, рослинності закритого ґрунту, продукції рослинного походження від шкідників, хвороб та бур'янів, визначає права і обов'язки підприємств, установ, організацій усіх форм власності та громадян, повноваження органів виконавчої влади і посадових осіб у цій сфері.
3	Закон України «Про ветеринарну медицину» від 25.06.1992 № 2499-XII [15]	Охорона території України від занесення хвороб тварин з території інших держав або карантинних зон та захисту населення від хвороб, спільних для тварин і людей, а також недопущення наявності залишкових кількостей ветеринарних препаратів та забруднюючих речовин у продуктах тваринного походження і кормах.
4	Закон України «Про племінну справу у тваринництві» від 15.12.1993 № 3691-XI [16]	Визначає загальні правові, економічні та організаційні основи племінної справи у тваринництві, спрямовані на поліпшення племінних і продуктивних якостей тварин, підвищення економічної ефективності та конкурентоспроможності галузі.
5	Закон України «Про тваринний світ» від 13.12.2001 № 2894-III [17]	Здійснення заходів щодо охорони, науково обґрунтованого, невиснажливого використання і відтворення тваринного світу
6	Закон України «Про рослинний світ» від 9.04.1999 № 591-XIV [18]	Суспільні відносини у сфері охорони, використання та відтворення дикорослих та інших несільськогосподарського призначення судинних рослин, мохоподібних, водоростей, лишайників, а також грибів, їх

		угруповань і місцезростань
7	Закон України «Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів» від 23.12.1997 № 771/97-ВР [19]	Відносини між органами виконавчої влади, операторами ринку харчових продуктів та споживачами харчових продуктів і визначає порядок забезпечення безпечності та окремих показників якості харчових продуктів, що виробляються, перебувають в обігу, ввозяться (пересилаються) на митну територію України та/або вивозяться(пересилаються) з неї.
8	Закон України «Про пестициди та агрохімікати» від 02.03.1995 № 86/95-ВР [20]	Правові відносини, пов'язані з державною реєстрацією, виробництвом, закупівлею, транспортуванням, зберіганням, торгівлею та безпечним для здоров'я людини і навколишнього природного середовища застосуванням пестицидів і агрохімікатів, визначає права і обов'язки підприємств, установ, організацій та громадян, а також повноваження органів виконавчої влади і посадових осіб у цій сфері
9	Закон України «Про лікарські засоби» від 04.04.1996 № 123/96-ВР [21]	Правовідносини, пов'язані зі створенням, реєстрацією, виробництвом, контролем якості та реалізацією лікарських засобів, визначає права та обов'язки підприємств, установ, організацій і громадян, а також повноваження у цій сфері органів виконавчої влади і посадових осіб.
10	Закон України «Про захист прав споживачів» від 12.05.1991 № 1023- XII[22]	Відносини між споживачами товарів, робіт і послуг та виробниками і продавцями товарів, виконавцями робіт і надавачами послуг різних форм власності, встановлює права споживачів, а також визначає механізм їх захисту та основи реалізації державної політики у сфері захисту прав споживачів.
11	ДСТУ 2154:2003 Бджільництво. Терміни та визначення понять: затв.	

	Наказом Держспоживстандарту України від 7 квітня 2003 р. № 55 [23]	
12	ДСТУ 4497:2005 Мед натуральний. Технічні умови: затв. наказом Держспоживстандарту України від 28 грудня 2005 р. № 379 [24]	
13	Наказ Міністерства екології та природних ресурсів України «Про затвердження Правил використання диких тварин з метою отримання продуктів їх життєдіяльності» від 26.09.2011 № 337 [25]	Механізм використання диких тварин з метою отримання продуктів їх життєдіяльності в порядку спеціального використання диких тварин (крім мисливських видів, водних біоресурсів), які мешкають у природних умовах на території України.
14	Наказ Міністерства сільського господарства і продовольства України «Про затвердження Ветеринарно- санітарних правил для ринків» від 04.06.1996 № 23 [26]	Посилення санітарного стану ринків, контролю за якістю продукції та дотримання правил торгівлі
15	Наказ Мінекономіки, європ. інтеграції «Про затвердження Правил роздрібної торгівлі продовольчими товарами» від 11.07.2003 № 185 [27]	
16	Закон України «Про державну підтримку сільського господарства України» [28]	
17	Закону України «Про технічні регламенти та оцінку відповідності» від 15.01.2015 №124-VIII [29]	Визначає правові та організаційні засади розроблення, прийняття та застосування технічних регламентів і передбачених ними процедур оцінки відповідності, а також здійснення добровільної оцінки відповідності
18	Наказ Міністерства аграрної політики України «Про затвердження нормативно-правових актів з питань розвитку бджільництва» від 20.09.2000 № 184/82 [30]	Порядок видачі ветеринарно- санітарного паспорта пасіки, План породного районування бджіл
19	Порядок реєстрації пасік від 20.09.2000 №184/82 [31]	Установлює вимоги до проведення реєстрації пасік усіх форм власності
20	Правила ввезення в Україну та вивезення за її межі бджіл і продуктів бджільництва від 20.09.2000 № 184/82	

	[32]	
21	Наказ України «Про затвердження Інструкції щодо попередження та ліквідації хвороб та отруєнь бджіл» від 30.01.2001 № 9 [9]	
22	Наказ Міністерства аграрної політики України «Про затвердження технічних вимог до проведення селекційно-племінної роботи в галузі бджільництва, проведення атестації пасік і видачі племінних свідоцтв (сертифікатів) від 20.09.2000 № 184/83 [33]	Єдині підходи до проведення селекційно-племінної роботи в галузі бджільництва
23	Наказ Міністерства аграрної політики України «Про затвердження Порядку використання коштів державного бюджету, передбачених для доплат сільськогосподарським товаровиробникам усіх організаційно-правових форм господарювання за наявні бджолосім'ї» від 10.03.2004 № 71/198 [34]	Механізм використання коштів державного бюджету у частині виплати доплат сільськогосподарським товаровиробникам усіх організаційно-правових форм господарювання за наявні бджолосім'ї
24	Державний реєстр пестицидів і агрохімікатів, дозволених до використання в Україні від 21.11.2007 № 1328 [35]	

1.3. Проблема якості і безпечності меду

Важливе значення у сучасному житті має безпечність харчових продуктів.

Безпечність – це відсутність шкідливого впливу на здоров'я людини та придатність харчового продукту для споживання. На безпечність меду впливає здоров'я бджіл та їх харчування, ветеринарний контроль, дотримання санітарних норм. *Під якість* розуміють сукупність властивостей, що зумовлюють здатність товарів задовольняти певні потреби людини.

На якість меду впливають наступні фактори: сфери виробництва: умови збирання меду, якість сировини, технології виробництва, обладнання, санітарно-гігієнічні умови праці виробників, якість зберігання, тари,

транспортування, реалізації; фактори сфери споживання: якість короткотермінового зберігання, споживання і засвоєння.

У відповідності з нормами харчового кодексу (розроблений ФАО), «бджолиний мед – це солодка речовина, що виділяється живими частинами рослин, яку бджоли збирають, перероблюють, додають деякі специфічні речовини і зберігають в стільниках, які знаходяться у вуликах» [43].

Мед є одним з харчових продуктів, що найбільш часто піддається фальсифікації, оскільки ціни на нього в 5–10 раз вищі, ніж на цукор та інші підсолоджувачі. Бджолиний мед є одним з найскладніших природних продуктів, у складі якого виявлено більше чотирьохсот різних компонентів [39]. Базові законодавчі вимоги щодо якості й безпеки бджолиного меду, чинні в Світовій організації торгівлі (СОТ) і Євросоюзі, визначені регламентами ЄС 178/2002, 396/2005, 853/2004; Codex Alimentarius 12-1981 та директивами Ради 2001/110/ЄС і 96/23/ЄС, а в Україні – ДСТУ 4497:2005. Ці нормативні документи встановлюють основні положення щодо вимог, яким має відповідати мед для вільного пересування у межах внутрішнього ринку. [38,43].

Підвищення якості харчових продуктів – це об'єктивний процес, що зумовлений значною кількістю регламентів й високим рівнем контролю, а також постійно зростаючою вимогливістю споживачів [37]. Порушення у обігу продуктів харчування, в тому числі меду, призводять до численних проблем як зі здоров'ям, безпекою та добробутом громадян, так і з економікою країни в цілому.

Після підписання Угоди про асоціацію з ЄС Україна взяла на себе зобов'язання перед Європейським Союзом щодо наближення законодавства України до законодавства ЄС у галузі санітарних і фітосанітарних заходів.

2 вересня 2015 року був утворений єдиний орган захисту прав споживачів – Державна служба України з питань безпеки харчових продуктів та захисту споживачів шляхом реорганізації таких державних структур як Державна інспекція з питань захисту прав споживачів, Державна санітарно-

епідеміологічна служба, Державна ветеринарна та фітосанітарна служба, Управління контролю у сфері насінництва та розсадництва та Сектор контролю за регульованими цінами.

Зрозуміло, що безпечність харчових продуктів не може забезпечуватись виключно державним контролем. З метою реалізації ефективної системи самоконтролю виробництва на підприємствах в Україні з 2014 року почалось запровадження системи заходів з безпечності виробництва продуктів, заснованих на принципах Hazard Analysis and Critical Control Points (НАССР), що вже є вимогою законодавства у Європейському Союзі, США, Канаді, Японії, Австралії та інших країнах. З 20 вересня 2018 року система мала запрацювати на всіх харчових підприємствах України окрім малих потужностей. Звертаючи увагу на те, що мед виробляють саме малі потужності, то зазначену систему контролю якості вони не зобов'язані запроваджувати, а це є першою перепорою на підтвердженні якості української продукції при її реалізації в країні ЄС.

РОЗДІЛ 2.

АНАЛІЗ СТАНУ РИНКУ МЕДУ В УКРАЇНІ ТА СВІТІ

2.1. Стан та перспективи розвитку виробництва меду в Україні

На території сучасної України бджільництво розвивається протягом декількох тисячоліть поспіль. Це обумовлено сприятливими природно-кліматичним умовами, достатком медоносів у лісових масивах, лугах і степах та працьовитістю й вправністю українських господарів.

Згідно вимог європейського законодавства мед класифікують за трьома ознаками: за походженням, за способом виробництва та виокремлюють мед для промислового виробництва (який має нижчі вимоги за якістю, ніж інші види меду) (рис. 2). Таким чином, за походженням виділяють мед квітковий або нектарний та падевий мед. За способом виробництва існує стільниковий мед,

злитий мед, екстрагований, пресований, фільтрований мед та мед з частинками стільників.

Сьогодні, незважаючи на світову економічну кризу, український ринок меду є одним з найбільш перспективних і динамічних не лише серед усіх агропромислових галузей держави, але й у світовому масштабі [40]. Аналітики в один голос заявляють, що виробництво меду - це вигідна справа. Вітчизняні підприємці, які займаються бджільництвом, отримують майже 100% - вий прибуток [42].

Рис. 2. Класифікація меду відповідно до вимог європейського законодавства

Джерело: узагальнено Г.В. Пислар відповідно до нормативно-правової бази [37,38]

Поряд із досягненнями українського бджільництва існують також і проблеми:

- низька експортна ціна на продукцію бджільництва та відсутність цивілізованого ринку їх збуту в країні;
- погіршення екологічної ситуації, вирощування генномодифікованих сільськогосподарських рослин, вживання яких приводить до непередбачуваних наслідків;

- широке і неконтрольоване використання пестицидів та інших хімічних засобів в агрономії та ще цілого ряду негативних факторів, що перешкоджають розвитку галузі [44].

Експерти зазначають, що виробниками меду в нашій країні є понад 400 тис. пасічників, які забезпечують 97—98% цього продукту. Велика кількість малих приватних виробників, які не надають статистику, призводить до тінізації даного ринку [41]. Тому на ринку існує велика проблема у підрахунку кількості виробників, кількості виробленого меду та джерел його походження.

За даними Державної служби статистики України виробництво меду у 2017 р. у порівнянні з 1990 р. зросло на 15373 т або 30,23 %. Протягом 1990-2000 рр. виробництво меду майже не змінилось. Проте, у 2010 р. у порівнянні з 2000 р. відбулося значне збільшення цього показника, а саме на 18434 т або 35,15 %. У 2013 р. спостерігався незначний приріст виробництва меду по відношенню до 2010 р. (на 4 %). Але у 2015 р. у порівнянні з 2010 р. виробництво меду знов скоротилося, при цьому темп скорочення склав 10,24 % (рис. 3.).

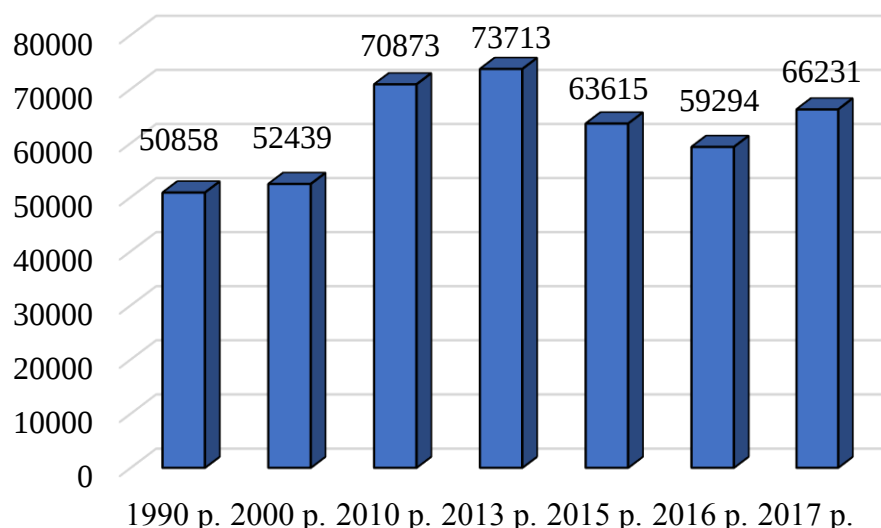

Рис. 3. Динаміка виробництва меду у господарствах усіх категорій в Україні за 1990-2017 рр., т

Джерело: Державна служба статистики України[48]

Оскільки обсяг виробництва меду в Україні набагато перевищує обсяг споживання українцями цього виду продукції, у зв'язку із низькою купівельною спроможністю населення, наша країна практично не відчуває потреби в його імпорті [42].

Згідно з даними Державної служби статистики України імпорт меду до України у 2017 р. у порівнянні з 2011 р. збільшився майже у 29 разів (або на 55 т.)(рис. 4).

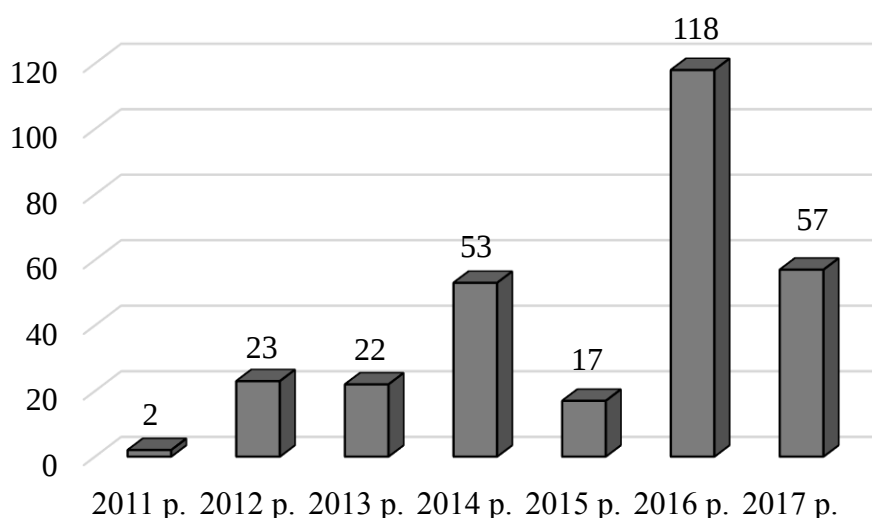

Рис. 4. Динаміка імпорту українського меду у 2011-2017 рр., т

Джерело: Державна служба статистики України [48]

У 2016 р. у порівнянні з 2015 р. показник імпорту меду значно зріс, а саме на 101 т. Це є негативним наслідком приєднання України до європейських та світових ринків. Експорт меду з України у 2017 році у порівнянні з 2011 р. зріс майже у 7 разів або на 57912 т. Протягом 6 років експорт меду стабільно зростав. Проте у 2015 р. у порівнянні з 2014 р. відбулось незначне зменшення показника на 323 т або 0,89 %.

Найбільшим імпортером українського меду досі залишається Європейський Союз. Проте, не дивлячись на значні досягнення України, ще не можна сказати, що галузь експортно орієнтована, оскільки відвантаження меду за кордон далеко не дорівнює валовому збору. Збільшенню експорту українського меду за останнє десятиріччя також сприяло визнання у 2003 році Єврокомісією відповідності його якості європейським стандартам [40] (Рис. 5).

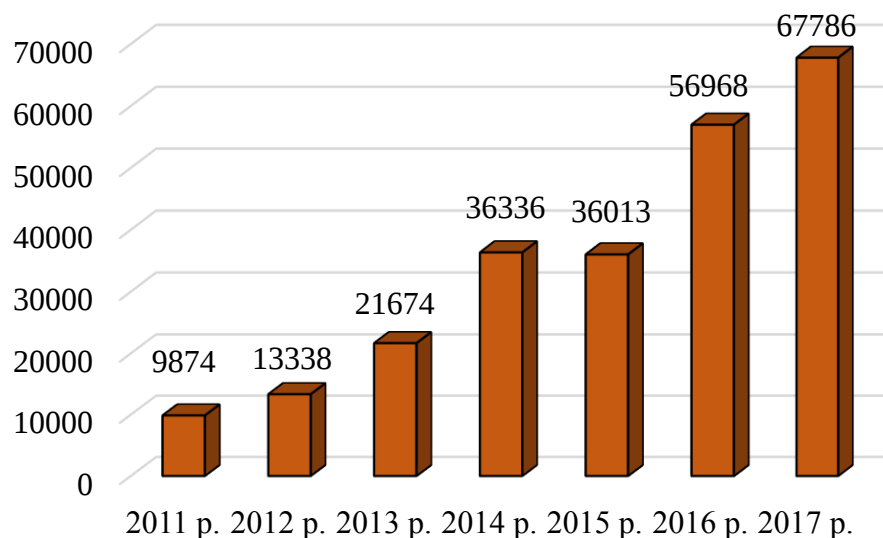

Рис. 5. Динаміка експорту українського меду за 2001-2017 рр., т
Джерело: Державна служба статистики України[48]

В Україні бджіл розводять у всіх природно-кліматичних зонах. Розподіл виробництва меду серед регіонів є досить нерівномірним (рис. 6).

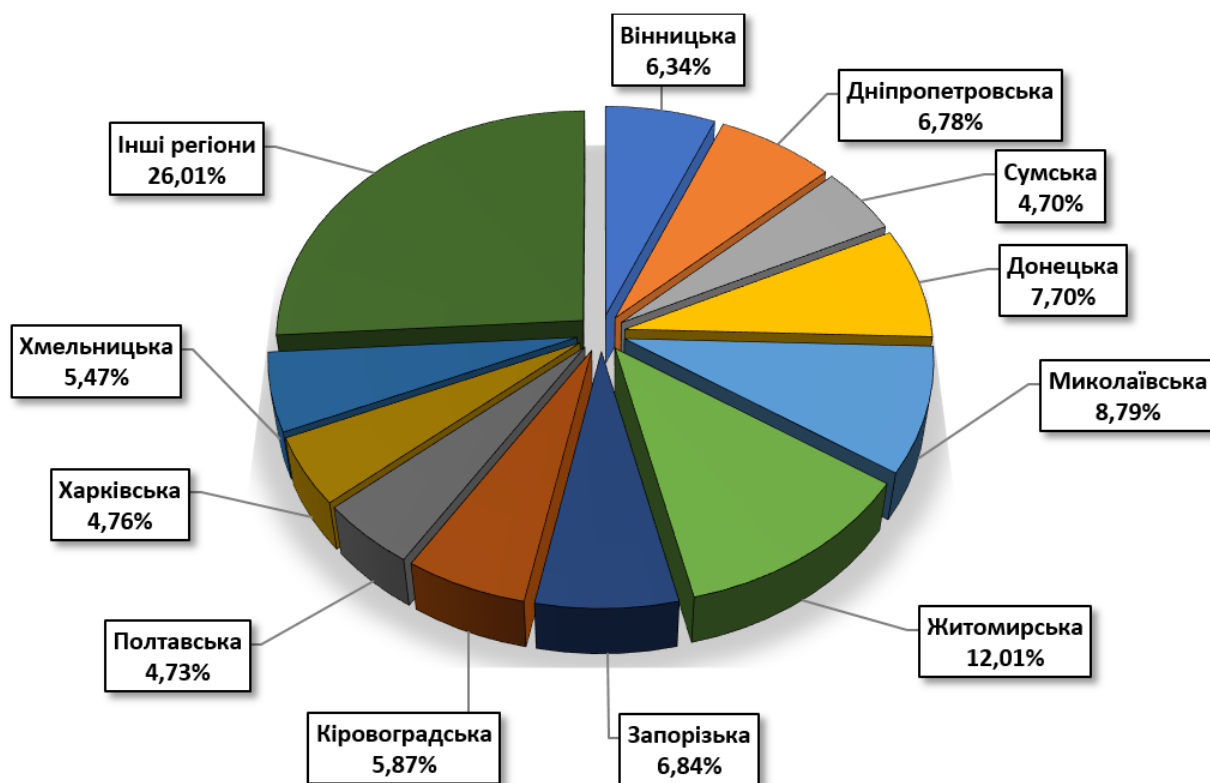

Рис. 6. Розподіл виробництва меду за регіонами України у 2017 р., т
(у відсотках до загального обсягу виробництва)

Джерело: Державна служба статистики України[48]

Значну частку у виробництві меду у 2017 році займали такі регіони, як Житомирська (7952 т або 12,01 %), Миколаївська (5824 т або 8,79 %), Донецька (5101 т або 7,70 %), Дніпропетровська (4490 т або 6,78 %), Запорізька (4533 т або 6,84 %), Вінницька (4197 т або 6,34 %), Кіровоградська (3889 т або 5,87 %), Хмельницька (3622 т або 5,47 %), Харківська (3155 т або 4,76 %), Полтавська (3132 т або 4,73 %) та Сумська (3112 т або 4,70 %), тоді як решту (17224 т або 26,01 %) інші області.

2.2. Стан світового ринку меду та ринку меду ЄС

До числа топ-п'яти країн - виробників меду в світі в період 2013-2017 рр., де вироблялось всього в середньому 1810,0 тис. т (рис. 7) на рік, входять Китай, Туреччина, Іран, США, Росія. Найкрупнішим виробником меду до сьогодні виступає Китай, чиє середньорічне виробництво було 496,7 тис. тон, що майже у п'ять разів вище, ніж у середньому річний обсяг виробництва Туреччини (105,3 тис. т), яка займає другу сходинку в рейтингу.

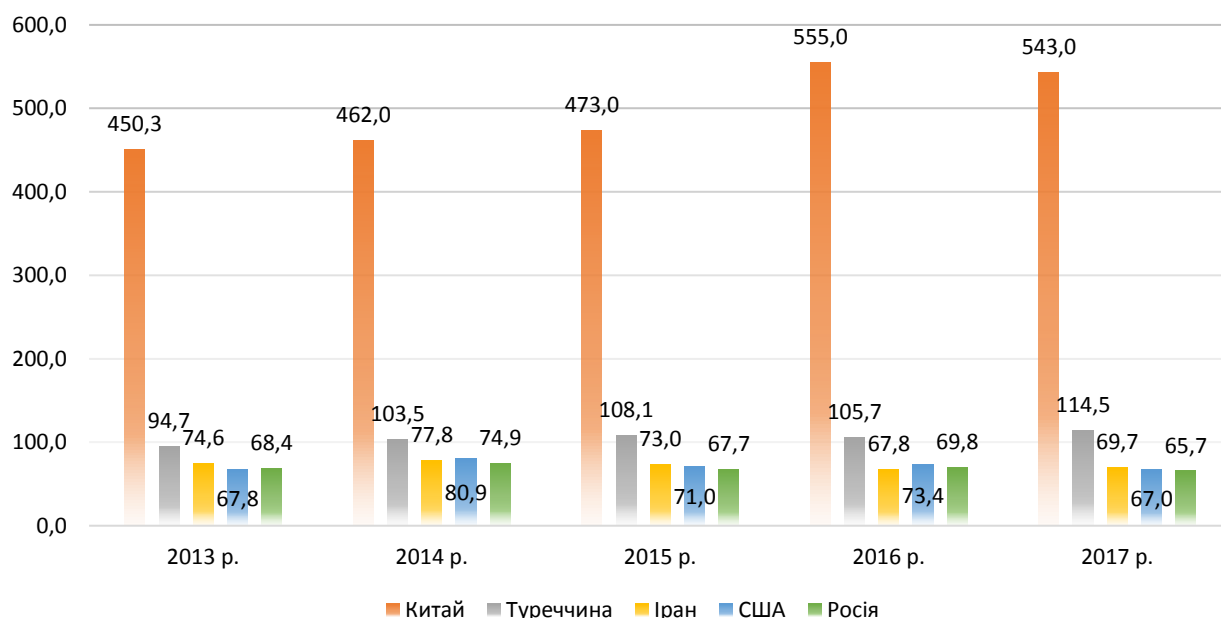

Рис. 7. Топ-п'ять країн у виробництві меду натурального, тис. тон

Джерело: дані FAOSTAT[49]

В 2008-2009 рр. Україна посідала третю сходинку в рейтингу із обсягом виробництва біля 74 тис. т, але за останні роки почала поступово втрачати свої

позиції з третьої позиції опустившись до шостої, маючи при цьому біля 66 тис. т зібраного меду на фоні того як Туреччина та Китай постійно збільшують його виробництво.

Сильними конкурентами є такі країни як США, які є потужним виробником не дивлячись на значні проблеми зі смертністю бджіл; Аргентина, Росія, Іран, які виробляють відповідно від 3,6% до 4% річного обсягу меду в світі. На топ-п'ять країн лідерів припадає біля 45 % світового виробництва меду. У період 2012-2016 рр. в середньому за рік експорт склав 608,1 тис. т.

Топ-п'ять країн-експортерів реалізують на зовнішніх ринках 48,5 % цієї кількості. До них входять такі країни в порядку спадання: Китай, Аргентина, В'єтнам, Мексика, Індія, тобто жодної країни з Європи в цьому списку немає (рис. 8).

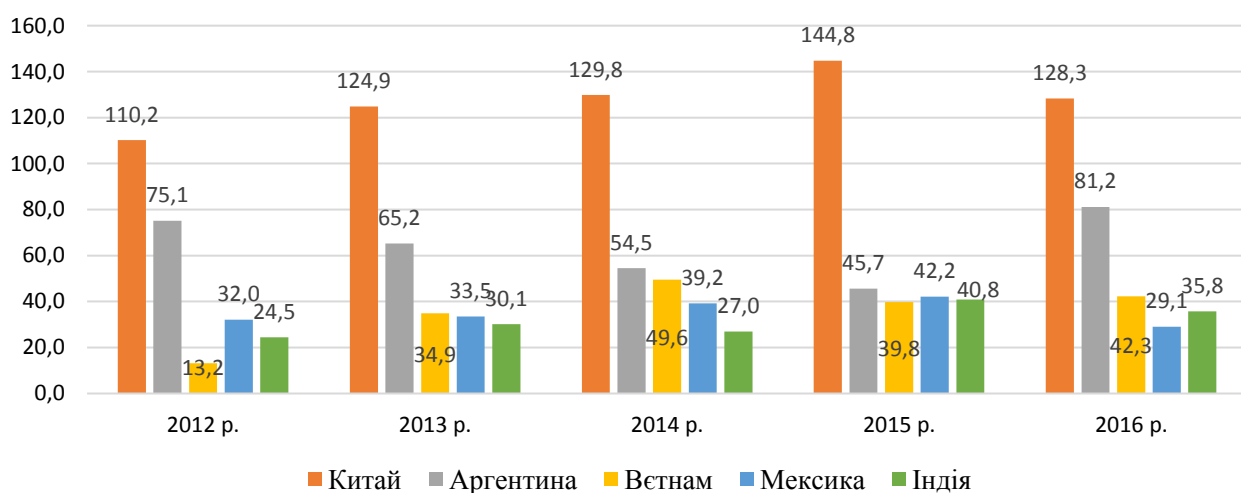

Рис. 8. Топ-п'ять країн-експортерів меду натурального, тис. тон

Джерело: дані FAOSTAT[49]

Підбирається до лідерських позицій і Україна, обсяг експорту якої за період з 2012 по 2016 рр. збільшився в 3,6 рази і становив 48,6 тис. т в 2016 р., що дозволило Україні зайняти третю позицію в світі і першу серед країн Європи. Якість меду найбільшого експортеру Китаю оцінюють як низьку та імпортують як технічний для потреб парфумерної, косметичної та кондитерської промисловості через його нижчу ціну.

До числа лідерів-імпортерів натурального меду входять США, Німеччина, Японія, Великобританія, Франція (рис. 9).

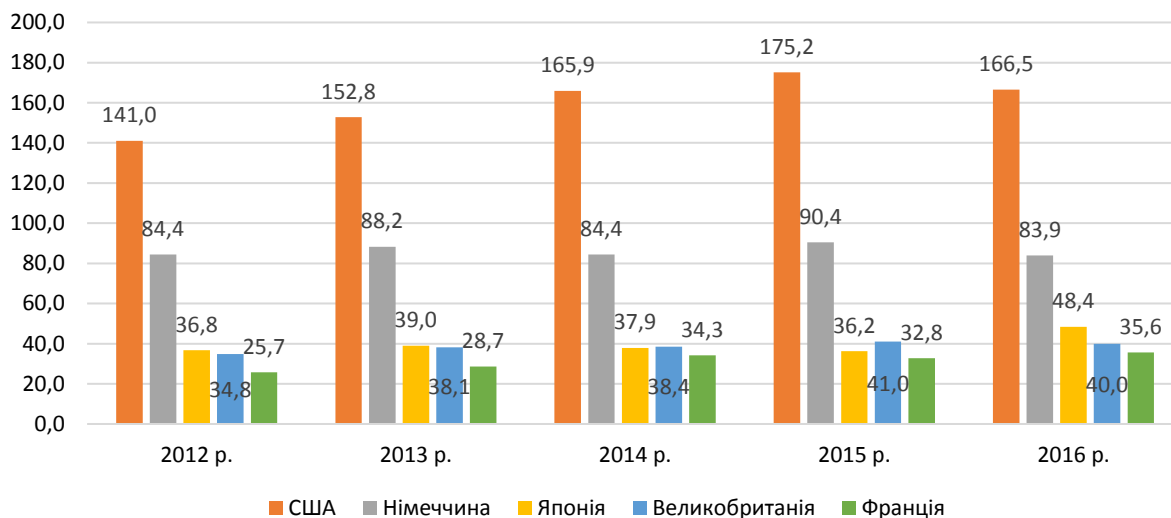

Рис. 9. Топ-п'ять країн-імпортерів меду натурального , тис. тон

Джерело: дані FAOSTAT[49]

На першому місці знаходиться США з обсягом 135,2 тис. т, або 25,4 % світового імпорту за аналогічний період. Попит на імпортний мед в США постійно зростає через проблеми з різким скороченням популяції бджіл. Німеччина та США є найбільшими імпортерами і українського меду.

Найбільші світові імпортери Німеччина та США є й найбільшим покупцями українського меду в останні роки (рис. 10).

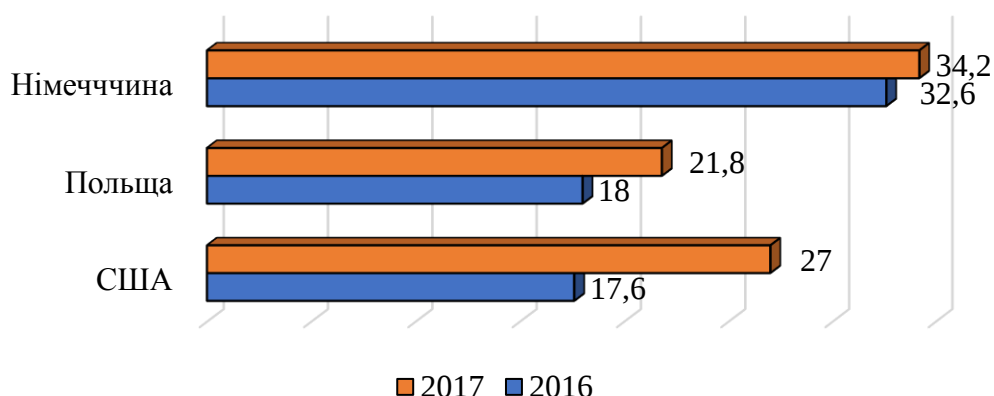

Рис. 10. Найбільші імпортери українського меду у 2016-2017 рр., млн долл.

Джерело: Державна служба статистики України[48]

В грошовому еквіваленті Німеччина придбала меду на суму 34,2 млн. дол., а США – на 27 млн. дол. Ще однією країною, куди Україна продає мед є Польща, яка займає другу сходинку з обсягом 21,8 млн. дол. Саме ринки європейських країн і розглядаються як перспективні.

Негативним моментом є низька ціна реалізації меду за кордоном в порівнянні з іншими країнами-лідерами з високою якістю меду як і в Україні.

Так, середня експортна ціна Нової Зеландії є найвищою 24,32 дол/кг через унікальність видового складу меду цієї країни. Другу сходинку займає Німеччина маючи 5,81 дол/кг меду, далі Бразилія – 4,48 дол/кг (рис. 11).

Україна ж займає одну з останніх позицій, навіть нижчу за Китай, який реалізує неякісний мед, маючи всього 1,98 дол/кг у 2017 р.

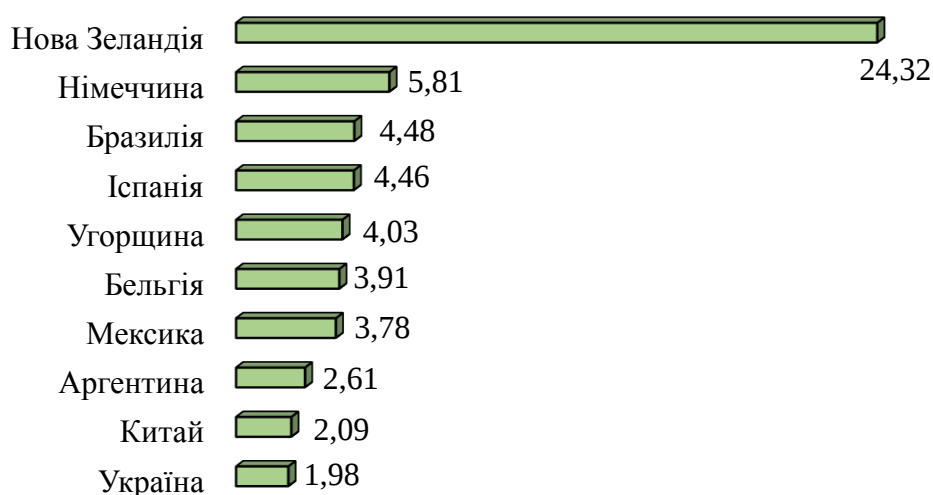

Рис. 7. Середня експортна ціна за 1 кг меду найбільших експортерів світу у 2017 р., дол.

Джерело: дані FAOSTAT[49]

РОЗДІЛ 3.

ШЛЯХИ ПРИСКОРЕННЯ ІНТЕГРАЦІЇ РИНКУ МЕДУ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО

3.1. Забезпечення умов для зниження рівня вмісту антибіотиків та пестицидів як фактор виробництва якісного меду

За останні 10—15 років у розвитку бджільництва відбулося багато змін, застосовуються нові методи, нові прогресивні технології. Розвинулося пакетне бджільництво, набули поширення районовані породи бджіл, відселекціоновано лінії бджолиних маток районованих порід бджіл, створено бджоло-розплідники для репродукції племінних маток селекційних ліній, промисловість випускає багато техніки й обладнання, які широко використовують у кочовому бджільництві [48]. Проте застосування нових прогресивних технологій ведення бджільництва та виробництва меду значно підвищує його собівартість. Отже, українські бджолярі намагаються іншими способами підвищити продуктивність.

Існують так звані методи бджільництва, які націлені на нарощування бджіл до початку медозбору, співвідносно до його тривалості й інтенсивності.

Методи бджільництва – це комплекс прийомів з утримання й розведення бджіл, розроблених відповідно до кліматичних і місцевих умов, для підвищення продуктивності бджолиних сімей і одержання від них максимально більшого прибутку [47]. Одним з таких методом в Україні є застосування антибіотиків, який є досить популярним серед бджолярів.

Антибіотики — це речовини, що виділяються мікроорганізмами і рослинами, а також їх синтетичні аналоги, які володіють здатністю затримувати ріст або знищувати певні види мікроорганізмів. Ці препарати застосовуються як лікувально-профілактичні засоби при гнильцевих захворюваннях бджолородин, паратифі, септицемії та для підвищення продуктивності бджіл. У Сполучених Штатах Америки та Канаді антибіотики, що містяться в меді, розцінюють як сторонні речовини, а такий мед - як фальсифікований [45].

Підвищити продуктивність бджіл можливо й іншими способами, не надаючи шкоди їм та не псуючи основний продукт бджільництва.

Продуктивність бджільництва підвищують на основі розведення селекційних ліній районованих порід, раціональної організації кочівлі пасік, а також посіву спеціальних медоносних культур для заповнення безвзяткових періодів. Основним напрямом розвитку бджільництва і підвищення його економічної ефективності є інтенсифікація виробництва, що базується на прогресивній технології і забезпечує збільшення виходу продукції і поліпшення її якості.

Підгодовля бджіл відваром елеутерокока також підвищує їх працездатність. Кількість меду в дослідних вуликах збільшилась вдвічі порівняно з контрольними. Під дією екстракту елеутерокока збільшується роїння бджіл, підвищується життєдіяльність і працездатність їх, а також занятість по переробці нектару. Цікаво, що на протилежність елеутерококу, екстракт коренів женьшеня збільшує материнський інстинкт бджіл, внаслідок чого більша частина їх переключається на догляд за підростаючими личинками. Нектару вони приносять мало, соти відбудовують головним чином трутовими чарунками, дратівливі і рано готуються до роїння.

3.2. Необхідність введення єдиних вимог до якості меду в Україні

На шляху інтеграції ринку України до ЄС стають тарифні і нетарифні бар'єри. Так, для експорту меду натурального в рамках ПВЗВТ між Україною та ЄС діє безмитна тарифна квота на рівні 5000 т/рік із поступовим збільшенням упродовж п'яти років до 6000 т/рік по 200 т на рік (за умов наявності сертифікату EUR1), тобто ставка мита в рамках квоти становить 0%. Крім того, восени 2017 р. було введено додаткову безмитну квоту на мед у розмірі 2500 т/рік терміном на 3 роки в рамках тимчасових додаткових торговельних преференцій ЄС для України. Ставка мита понад квоту – 17,3%.

Тарифна квота на мед — одна з найбільш затребуваних, зазвичай вичерпується українськими виробниками вже протягом першого місяця року. Фактичні обсяги експорту меду до ЄС перевищують розмір тарифної квоти у кілька разів.

Першим оформлюється той товар, супровідні документи якого прийшли першими за умови наявності невикористаного залишку квоти на момент подачі документів, тобто адміністрування тарифної квоти на мед здійснюється виключно Європейським Союзом за принципом «перший прийшов — перший обслуговується».

До нетарифних бар'єрів входу України на ринок ЄС є якість та безпечність продукції. Базові законодавчі вимоги щодо якості й безпечності бджолиного меду, чинні в Євросоюзі, визначені відповідними регламентами:

- контроль забруднюючих речовин у харчових продуктах (Регламент (ЄС) № 315/93);
- максимально допустимий вміст забруднювачів (нітратів, важких металів) у харчових продуктах на ринках країн ЄС (Регламент (ЄС) № 1881/2006);
- контроль залишків пестицидів здійснюється відповідно до встановленого переліку контрольованої продукції (у т.ч. меду) та максимальних меж залишків пестицидів (Регламент (ЄС) №396/2005);
- простежуваність (Регламент (ЄС) № 178/2002);
- загальні та спеціальні правила маркування харчових продуктів (Регламентом (ЄС) №1169/2011);
- контроль безпечності харчових продуктів тваринного походження, призначених для споживання людиною (Регламент (ЄС) №852/2004, Регламент (ЄС) 853/2004);
- загальні вимоги щодо предметів та матеріалів, що контактують із харчовими продуктами (Регламент (ЄС) №1935/2004);
- продукти повинні походити з зареєстрованих потужностей або потужностей, на які видано експлуатаційний дозвіл в країні-експортері, яка

включена до дозвільного списку країн з правом експорту відповідної продукції до ЄС (Рішення (ЄС) 2011/163). Вважаємо, що це є основна перепона на шляху експорту українського меду через небажання здійснювати реєстрацію оператора ринку на право займатися виробництвом такої продукції та його експорту. Крім того, продукти повинні супроводжуватися сертифікатом здоров'я, виданим компетентним органом країни-експортера; пройти обов'язкову перевірку кожного вантажу із цим товаром на прикордонному пункті пропуску країни ЄС, де здійснюються ветеринарні перевірки, що в багатьох випадках, за словами трейдерів, викликає труднощі та затримки на кордоні;

- контроль залишків ветеринарних препаратів (Регламенті (ЄС) №470/2009, Регламент (ЄС) №37/2010);

- вимоги ЄС до меду, призначеного для споживання людиною, в т.ч. показники якості (вода, цукор і кислотність), вимоги до маркування тощо (Директива 2001/110/ЄС);

- можуть бути і додаткові вимоги замовників з ЄС [13].

Товаровиробники меду є дуже роздрібненими, для виходу їх на зовнішні ринки їм недостає досвіду, знань, а також необхідності формування значних партій меду для досягнення беззбиткового експорту.

Запровадження з 01.01.2016 р. поглибленої та всеохоплюючої зони вільної торгівлі України з ЄС створює нові можливості для нарощування виробництва та експорту продукції бджільництва. Водночас і посилює відповідальність українських виробників меду за якість товару, що постачається на закордонні ринки. Навіть через незначні відхилення в якості продукту країни-імпортери застосовують суворі санкції. Висока конкуренція на Європейському ринку, дуже високі вимоги до якості та безпечності продукції змушують вітчизняних товаровиробників підпорядковуватися «правилам гри», що складаються на ринках.

3.3. Впровадження системи контролю щодо виконання вимог до якості меду

Інтеграція нашої країни в глобалізовану економіку потребує адаптації цієї галузі до існуючих міжнародних умов торгівлі і стандартів, що за умов досить високої якості вітчизняної продукції гарантує її конкурентоспроможність та вихід на ринки як Європи, так і інших країн.

Перспективи виробництва меду безпосередньо пов'язані із необхідністю збереження досягнутих останніми роками обсягів виробництва продукції та забезпечення сталого розвитку галузі. Для цього слід розвивати цю галузь не лише серед бджолярів-любителів, але й підприємців.

Майбутнє українського ринку меду буде залежати також від того, наскільки успішним буде поєднання цих двох категорій виробників за умов формування ефективної системи збуту продукції.

На сьогодні необхідно виділити такі основні етапи здійснення експорту меду до ЄС, як необхідної умови прискорення інтеграції вітчизняного ринку меду до європейського:

1 етап - Підготовча робота. На цьому етапі необхідно забезпечити відповідність вимогам ЄС щодо безпечності продукції, провести сертифікацію на відповідність міжнародним стандартам та вивчити ринок збуту, знайти партнерів в ЄС тощо.

2 етап - Акредитація (облік) на митниці та отримання картки акредитації компанії або підприємця (безкоштовно).

3 етап - Укладання зовнішньоекономічного контракту та договору на надання транспортно-експедиційних послуг. Також варто уточнити вимоги щодо показників безпечності, які діють у країні призначення ЄС.

4 етап - Реєстрація експортних потужностей у відповідному реєстрі Держпродспоживслужби як експортера меду із зазначенням країни призначення (безоплатно).

5 етап - Отримання міжнародного сертифікату на імпорт меду та інших продуктів бджільництва, призначених для споживання людиною, форма якого визначена Регламентом (ЄС) №2016/759. Такий Сертифікат видається на кожну партію вантажу Головним управлінням Держпродспоживслужби відповідної області на основі результатів лабораторних досліджень.

6 етап - Отримання сертифікату з перевезення товару EUR.1, який видається безоплатно на кожну партію товару митницями ДФС України під час або після здійснення експорту.

7 етап - Проведення митного оформлення вантажу в режимі експорту, надавши необхідні документи (митну декларацію, контракт, інвойс, калькуляцію виробництва, транспортну накладну, сертифікат EUR.1, міжнародний сертифікат, ін.).

8 етап – Проходження митної перевірки та контролю у пункті в'їзду на територію ЄС. Продукція тваринного походження, а саме мед, повинна бути заявлена щонайменше за 24 год до прибуття вантажу до місця перетину кордону (попередні повідомлення надсилаються у пункт пропуску або через електронну систему TRACES).

В зв'язку з необхідністю контролю якості на всіх етапах виробництва варто розробити методичні рекомендації для бджолярів: щодо реєстрації діяльності; щодо вимог до якості і безпечності отримуваної продукції; щодо можливих шляхів покращення ефективності діяльності пасічників через кооперацію та інші варіанти об'єднань з метою поступового впровадження системи контролю якості НАССР.

ВИСНОВКИ

Проведені дослідження дають підставу стверджувати, що підґрунтям для подальшої інтеграції вітчизняного ринку меду є якість вітчизняної продукції та довіра до неї населення. Для підтримки такого стану справ та його покращення в Україні відбувається значна робота по удосконаленню нормативно-законодавчої бази в галузі бджільництва, модифікуються стандарти на продукцію бджільництва та здійснюється їх інтеграція з європейським законодавством.

Нами встановлено, що у період до 2017 рр. в Україні спостерігається стала тенденція приросту обсягів експорту меду. Так, у 2017 р. у порівнянні з 2011 р. обсяг експорту зріс майже у 7 разів або на 57912 т. Найбільшу кількість меду Україна експортує до Німеччини, Польщі та США. Обсяг продажів в ці країни займає біля 70 % від загального обсягу вивезеного з України меду. Найбільшим імпортером українського меду досі залишається Європейський Союз, до якого вивозиться біля 65% меду.

При цьому відбувається і зростання імпорту меду. У 2017 р. у порівнянні з 2011 р. даний показник зріс майже у 29 разів і становить 57 т. Така ситуація склалась на фоні нестабільного виробництва солодкого продукту та неможливості точного підрахунку його валового виходу.

Основними проблемами на шляху інтеграції ринку меду до європейського залишаються: низька експортна ціна на мед; погіршення екологічної ситуації, вирощування генно-модифікованих сільськогосподарських рослин, вживання яких приводить до непередбачуваних наслідків; широке і неконтрольоване використання пестицидів та інших хімічних засобів в агрономії; значна частина виробленого меду знаходиться в руках домогосподарств, які й повинні забезпечувати високу якість продукції в першу чергу.

Для подальшої підтримки безпечності меду відповідно до Регламентів ЄС бджолярам необхідно дотримуватись технології виробництва меду без використання антибіотиків.

Список використаної літератури

1. Про бджільництво: закон України від 22.02.2000 № 1492-III//Верховна Рада України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws>
2. Бджільництво / Географічна енциклопедія України: у 3 т. / редкол. : О. М. Маринич (відп. ред.) та ін. – К. : Українська енциклопедія ім. М. П. Бажана, 1989–1993. – Т.1: А-ж. – С. 76–77.
3. Черкасова І. А. Словарь-справочник по пчеловодству / [А. И. Черкасова, И. К. Давыденко и др.]. – К. : Урожай, 1991. – 416 с.
4. Кукса В. Смугастий ринок. Якщо в Україні не залишиться сала, їстимемо мед / В. Кукса. – Дзеркало тижня, 2006. – № 1
5. Баглей О. В. Оцінка екологічного стану територій за допомогою продуктів бджільництва / О. В. Баглей // Матеріали XII Міжнародної науково-практичної конференції «Проблеми та перспективи розвитку науки на початку третього тисячоліття у країнах СНД» : Збірник наукових праць. – Переяслав-Хмельницький, 2013 р. – С. 24.
6. Арнаута О. В. Особливості нормативного забезпечення якості та безпечності бджолиного меду в Україні і ЄС на етапах його виробництва та реалізації / О. В. Арнаута, В. А. Томчук, О. В. Бернатович // Науковий вісник ЛНАУ: ветеринарні науки. – 2013. – № 53. – С. 5–7.
7. Єфімова О. М. Аналіз мікробіологічної безпечності національної продукції тваринного походження, призначеної для експорту / О. М. Єфімова, В. В. Касянчук // Ветеринарна медицина України. – 2013. – № 1 (215). – С. 30–34.
8. Вплив зовнішніх поверхневих факторів на життєдіяльність бджіл[Електронний ресурс]//Основи бджільництва. – Режим доступу: https://med.dovidnyk.info/index.php/osnovi_bdzhil_nictva/1447-vpliv_zovnishnih_poverhnevih_umov_na_zhittedyial_nist_bdzhil
9. Інструкція щодо попередження та ліквідації хвороб і отруєння бджіл[Електронний ресурс]. – 2001. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0131-01>
10. Делікатна У. Мед з антибіотиками та хімікатами[Електронний ресурс]/У. Делікатна//Погляд. – 2016. – Режим доступу: <https://pogliad.ua/ru/news/ukraine/med-z-antibiotikami-ta-himikatami-139442>
11. Михасюк І. Р. Державне регулювання економіки [Текст] : підручник / І. Р. Михасюк, Л. А. Швайка. — Львів: Магнолія плюс; СПД ФО В.М.Піча, 2006. — 220 с.
12. Федоренко В. Г. Політична економія [Текст] : підручник / В. Г. Федоренко, О. М. Діденко, М. М. Руженський [та ін.] ; за наук. ред. д. е. н., проф. В. Г. Федоренка. — К. : Алерта, 2008. — 487 с.
13. Ходов Л. Г. Основы государственной экономической политики

- [Текст] : учебник / Л. Г. Ходов. — М. : БЭК, 1997. — 332 с.
14. Про захист рослин: закон України від 14.10.1998 № 180-XIV//Верховна Рада України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws>
 15. Про ветеринарну медицину: закон України від 25.06.1992 № 2499-XII//Верховна Рада України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws>
 16. Про племінну справу у тваринництві: закон України від 15.12.1993 № 3691-XI//Верховна Рада України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws>
 17. Про тваринний світ: закон України від 13.12.2001 №2894-III//Верховна Рада України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws>
 18. Про рослинний світ: закон України від 9.04.1999 № 591-XIV//Верховна Рада України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws>
 19. Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів: закон України від 23.12.1997 № 771/97-ВР//Верховна Рада України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws>
 20. Про пестициди та агрохімікати: закон України від 02.03.1995 № 86/95-ВР//Верховна Рада України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws>
 21. Про лікарські засоби: закон України від 04.04.1996 № 123/96-ВР//Верховна Рада України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws>
 22. Про захист прав споживачів: закон України від 12.05.1991 № 1023-XII//Верховна Рада України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws>
 23. ДСТУ 2154:2003. Бджільництво. Терміни та визначення понять. [Чинний від 2003-06-07]. Вид. офіц. Київ: Держспоживстандарту України
 24. ДСТУ 4497:2005 Мед натуральний. Технічні умови. [Чинний від 2005-11-28]. Вид. офіц. Київ: Держспоживстандарту України
 25. Наказ України «Про затвердження Правил використання диких тварин з метою отримання продуктів їх життєдіяльності»// Міністерство екології та природних ресурсів України. – 2011. – № 337
 26. Наказ України «Про затвердження Ветеринарно-санітарних правил для ринків»// Міністерство сільського господарства і продовольства України. – 1996. - № 23

27. Наказ України «Про затвердження Правил роздрібної торгівлі продовольчими товарами»//Міністерство економіки та з європейської інтеграції України. – 2003. - № 185
28. Про державну підтримку сільського господарства: закон України//Верховна Рада України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws>
29. Про технічні регламенти та оцінку відповідності: закон України від 15.01.2015 №124//Верховна Рада України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws>
30. Наказ України «Про затвердження нормативно-правових актів з питань розвитку бджільництва»// Міністерство аграрної політики України. – 2000. - № 184/82
31. Порядок реєстрації пасік//затверджено Міністерством аграрної політики України № 184/82 від 20.09.2000 р.[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws>
32. Правила ввезення в Україну та вивезення за її межі бджіл і продуктів бджільництва//затверджено Міністерством аграрної політики України № 184/82 від 20.09.2000 р.[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws>
33. Наказ України «Про затвердження технічних вимог до проведення селекційно-племінної роботи в галузі бджільництва, проведення атестації пасік і видачі племінних свідоцтв»// Міністерство аграрної політики України. – 2000. - № 184/83
34. Наказ України «Про затвердження Порядку використання коштів державного бюджету, передбачених для доплат сільськогосподарським товаровиробникам усіх організаційно-правових форм господарювання за наявні бджолосім'ї»// Міністерство аграрної політики України. – 2004. - № 71/198
35. Державний реєстр пестицидів і агрохімікатів, дозволених до використання в Україні//Міністерство екології та природних ресурсів України. – 2007. - № 1328
36. У греческих пчел обнаружен «синдром разрушения колоний»[Електронний ресурс]//Наука и техника. – 2008. – Режим доступу: <https://lenta.ru/news/2008/01/28/nohoney/>
37. Пислар Г.В. Якість продукції бджільництва: світовий досвід та вітчизняна практика. Житомирський національний агроекологічний університет, Житомир. – 2011.
38. Директива Ради 2001/110 ЄС від 20 грудня 2001. Official Journal of the European Communities від 12.1.2002, L 10/47-52[Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.swap-rural.org.ua/files/ua/food_safety/council_directive_2001_110.pdf

- 39.Хорн Х. Все о меде / Х. Хорн, К. Люльманн – М : АСТ: Астрель, 2007. – 316 с. – ISBN 978-5-17-038053-4.
- 40.Б.І. Іличок, О.В. Клос.Стан та динаміка розвитку конкуренції на ринку меду України. Національний університет «Львівська політехніка», Львів. – 2011.
- 41.Виробництва меду в Україні продовжує скорчуватись[Електронний ресурс]//Новини. – 2017. – Режим доступу: <https://agropolit.com/news/6308-virobnitstvo-medu-v-ukrayini-prodovjuye-skorochuvatisya>
- 42.В. К. Береговий. Бджільництво, як одне із напрямлень вирішення продовольчої безпеки України Агросвіт. 2012. № 10
- 43.Міжнародні стандарти харчових продуктів[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.fao.org/fao-who-codexalimentarius/ru/>
- 44.Світовий досвід у галузі бджільництва та перспективи розвитку в Україні. Бджільництво – як основа продовольчої безпеки і збереження довкілля: зб. наук. п., матеріали наук.-практ. конф., Кам'янець-Подільський, 2018
- 45.В. П. Музика, Т. І. Стецько, Л. О. Святоцька, С. Д. Мурська, О. І. Хом'як, Г. П. Угрин. Скринінг наявності антибіотиків у натуральному меді. Державний науково-дослідний контрольний інститут ветеринарних препаратів та кормових добавок. – 2004.
- 46.Бджільництво – словник-довідник. Методи бджільництва. Сільське господарство[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://subject.com.ua/agriculture/apiculture/467.html>
- 47.О.Г. Мегедь, В.П. Поліщук. Системи, методи і способи бджільництва//Вища школа. – Київ. – 1987.[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://bee-home.ru/ua/bdzhil-nytstvo/systemy-metody-i-sposoby-bdzhil-nytstva.html>
- 48.Статистичні дані Державна служба статистики України. Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
- 49.Статистичні дані FAOSTAT. Режим доступу: <http://www.fao.org/statistics/ru/>.
- 50.Михайлова Л.І., Гриценко В.Л. Функціонування ринку продукції бджільництва: наукові основи, стан та перспективи: монографія. – Суми: ФОП Литовченко Є.Б. – 2018. – 205 с.

51.Третяк

АНОТАЦІЯ

Наукова робота за шифром «*МЕД-ЄС*» на тему: «Забезпечення якості вітчизняного меду як одна із умов успішної інтеграції Україна-ЄС».

Метою наукового дослідження є оцінювання перспектив інтеграції вітчизняного ринку меду як однієї із необхідних умов успішної інтеграції України в ЄС. *Об'єктом* дослідження є основні закономірності процесів формування вітчизняного та світового ринків меду в умовах глобалізації економіки та забезпечення якості вітчизняного меду в умовах реалізації інтеграційних прагнень України. *Предметом* дослідження є сукупність теоретико-методичних засад та практичних аспектів функціонування вітчизняного ринку меду та формування його якісних характеристик в умовах гармонізації нормативно-правової бази України у відповідності до вимог ЄС.

Наукова робота містить передумови розвитку бджільництва та ринку меду в Україні; його інституційне забезпечення, а також найбільш гострі проблеми на шляху забезпечення якості меду на шляху інтеграції України в ЄС. Здійснено оцінку стану вітчизняного та світового ринків меду під впливом глобалізації та інтеграційних процесів в економіці. Запропоновано провести офіційне оформлення пасік, які знаходяться у володінні різних організаційно-правових формах господарювання, та використання методик контролю і забезпечення якісної продукції бджільництва з найменшими затратами на їх здійснення, в т.ч. поступового впровадження системи контролю якості НАССР.

Обґрунтовано необхідність об'єднання пасічників і трейдерів задля забезпечення безпечності меду, що реалізується за кордон у необхідних обсягах, усунення нетарифних бар'єрів та розроблено покрокову методику здійснення експорту продукції бджільництва, яка складається із 8 етапів.

Вирішення завдань здійснено за допомогою методів системного і порівняльного аналізу, економічного, емпіричного, описового, аналітичного та статистичного.

Ключові слова: інтеграція, Європейський Союз, мед, бджільництво, якість, безпечність, стандарти, гармонізація.